

NIEUWSBRIEF

van de Werkgroep Pleistocene Zoogdieren

Beste leden,

De zomervakantie loopt langzaam aan op zijn einde en daarmee begint voor velen van ons het dagelijks leven weer. Gelukkig betekent dat ook dat er weer een nieuwe WPZ-bijeenkomst aankomt: op 26 september heet het bestuur iedereen welkom.

De warmte is deze zomer uitdagend voor vele WPZ-ers: brandende zon, heet zand, en veel te veel badgasten. Gelukkig is er op te warme dagen ook genoeg binnen te doen; de verkoeling opzoeken in een museum bijvoorbeeld. Lees in deze nieuwsbrief over een aanrader daarvoor, over Japanse leeuwen en over mastodonten van Costa Rica.

Cranium 43-2

Kort nieuws vanuit een nieuw huis over een nieuwe Cranium! In Noord-Holland is de zomervakantie voorbij en de regen teruggekeerd. Goed voor de natuur, maar persoonlijk heb ik nog geen zin om weer in een jas naar buiten te moeten. Ik kijk er dan ook naar uit om jullie middels de komende najaarseditie te verblijden met zonnige excursieverslagen, de prachtige ontdekkingsverhalen van bekende schrijvers Peter & Ingrid de Bruijn, Bram Langeveld en Sander Schouten, en niet één, niet twee, maar wel drie bijzondere Topvondsten!

Nike Liscaljet – Hoofdredacteur

Excursie Limburg 5 september

Hij is er weer: na het succes van de vorige editie (lees hierover meer in Cranium 42-2!) boden we nogmaals de excursie naar de grindgroeves in Limburg onder leiding van Francois van Wessel aan. Kon je er niet bij zijn? Laat het ons weten; met genoeg interesse organiseren we deze excursie graag nog een keer.

Een schedel van Cuvieronius. Foto: Emőke Dénes.

IN DIT NUMMER

Cranium 43-2	1
Excursie Limburg 5 september ..	1
Bijeenkomsten	2
De eerste Japanse grottenleeuwen	2
Kleine botten, groot verhaal: De Bastei	3
Megafauna uit Costa Rica	4

Bijeenkomsten

De eerstvolgende bijeenkomst staat gepland op zaterdag 26 september 2026 in het Groninger Instituut voor Archeologie, Poststraat 6, Groningen.

Meer informatie:

<https://www.rug.nl/research/groningen-institute-of-archaeology/>

Programma

Het exacte programma volgt nog. Belangrijk is dat het voor deze bijeenkomst nodig is om je **aan te melden!** Volg daarvoor de eerder per mail gecommuniceerde link.

Volgens huidige planning is de inloop om **11 uur**, starten we om **11:30** en sluiten we af rond **16:30**.

In het programma is in ieder geval een bezoek aan de schitterende vergelijkingscollectie van het GIA gepland; de perfecte kans om die lastige botjes op naam te brengen!

“It was cave lions, not tigers, that colonized the Japanese Archipelago via land connections with northeast Asia.” [citaat van Sun et al. 2026]

Tijgers en leeuwen

Tegenwoordig hebben we een soort tijger, *Panthera tigris*, en een soort leeuw, *Panthera leo*. Beide soorten hebben een aantal uitgestorven verwanten; wij zijn met name goed bekend met de grottenleeuw *Panthera spelaea*.

De moderne leeuw en tijger komen elkaar niet tegen in het wild; de dichtstbijzijnde populaties liggen ruim 300 km uit elkaar (beiden in India). Dit is grotendeels te wijten aan de mens.

Noemenswaardig is dat de moderne soorten sterk verschillende habitats bewonen. Dit heeft ook te maken met verschillen tussen de soorten: in open habitats zijn de groep-levende leeuwen de sterkere competitie, maar de eenzamere tijger beweegt efficiënter door dichtbegroeide bossen. Waarschijnlijk maakten dergelijke verschillen het mogelijk voor deze soorten om langs elkaar heen te leven— zolang ze elkaar maar niet te vaak tegenkwamen.

De eerste Japanse grottenleeuwen

Tijgers en leeuwen: beiden toppredatoren. Grote, gespierde katachtigen met een grote invloed op hun ecosysteem. Het zijn nauw verwante (groepen) soorten, die elk een ander evolutionair pad zijn ingeslagen (zie hiernaast) en tegenwoordig geen overlappende habitat of gebieden meer hebben. Dit was in het Pleistoceen anders: tijdens het Laat Pleistoceen wordt gesproken over een “lion-tiger transition belt”, waarbij (grotten)leeuwen over het algemeen het noorden van Eurazië domineerden en de tijgers een groot deel van het zuiden regeerden, en zij elkaar in bepaalde gebieden troffen.

Het is uiteraard lastig om deze “belt” precies te reconstrueren. Dit is nog lastiger in het geval van een eilandengroep als Japan. Japan was gedurende delen van het Laat Pleistoceen bereikbaar door landbruggen, waardoor soorten over konden steken. Historisch is altijd aangenomen dat Japanse resten van het genus *Panthera* tijgers zouden betreffen, maar eerder dit jaar [publiceerden](#) Sun et al. hun bewijs dat dit onverwachts toch grottenleeuwen betreffen. Daarmee is een interessant deel van de “transition belt”

opgehelderd en kunnen we beter reconstrueren hoe deze grote katachtigen hun huidige verspreidingen hebben bereikt.

Rechts: de beroemde grottentekening van grottenleeuwen uit Chauvet Cave.

Vanuit de kaken van een Megalodon kijk je zo naar een wandvullende tekening van een roofpotvis die de omgeving van Nijmegen onveilig maakte in het Mioceen. Foto: Museum De Bastei.

Kleine botten, groot verhaal: De Bastei

9 augustus jongstleden was ik op bezoek in De Bastei in Nijmegen; langs de kade van de Waal vind je daar een fraai museum. Interessant genoeg is het gebouw zelf ook een deel van de tentoonstellingen: het is namelijk bovenop een bastei gebouwd, een massief verdedigingswerk ter bescherming van de Waal. Je loopt letterlijk tussen de oude muren en door de kanongangen heen: de sfeer zit er gelijk goed in.

Afijn, dat deel laat ik aan de archeologen onder ons: voor de WPZ is de huidige expositie “Uit de diepte” interessanter. Collectiebeheerder Jimmy de Rooij laat met trots de expositie zien en legt hun visie uit. Gelderland en directe omgeving door de jaren heen, sinds de meteorietinslag 66 miljoen jaar geleden. Met prachtige tekeningen en animaties brengen zij de fossielen—veelal kleine botten—tot leven. Ook de geologie heeft zijn plaats in het verhaal; hoe de stuwwallen bij Nijmegen zijn ontstaan bijvoorbeeld, en wat voor effect dat heeft (gehad) op de omgeving. Leden die de recente bijeenkomst in Min40celsius hebben bijgewoond (zo niet; lees hierover meer in de komende editie van Cranium!) zullen hier ongetwijfeld aansluiting vinden.

In het pleistocene deel van de expositie vinden we een aantal fraaie fossielen, vergezeld door reconstructies van o.a. Remie Bakker. Zo wordt een beeld geschetst van een heel ander Nijmegen; een waterbuffel en een nijlpaard uit een interglaciaal, en een muskusos uit een glaciaal. Met name een waterbuffel zie je niet vaak—er zijn er slechts twee uit Nederland bekend (zie daarvoor Cranium 14-1/30-1 en 37-2!).

Na de hartelijke ontvangst van Jimmy en het bekijken van de tentoonstelling stapte ik voldaan weer de auto in. Ik kan de tentoonstelling van harte aanraden aan eenieder die wat lokale paleontologie wil proeven: het is zeker de moeite waard, en bovendien lekker koel op deze hete dagen! Bezoek de website voor meer informatie: <https://www.debastei.nl/nl/exposities/2026/uit-de-diepte>. Je hebt nog tot mei!

De tentoonstelling is rijkelijk voorzien van schermen en informatieborden: er wordt dan ook een groot verhaal verteld! Foto: Museum De Bastei.

De onderzoekers hard aan het werk. Foto: Mueso Nacional Costa Rica.

Megafauna uit Costa Rica

Doorgaans zijn berichten over fossielen uit tropische regio's schaars; de warme, vochtige omstandigheden leiden tot snelle afbraak van organisch materiaal, en dus is fossilisatie zeldzaam. Daarom is het extra bijzonder dat eerder dit jaar resten van *Cuvieronius*, een verwant van *Gomphotherium* (slurfdieren, verwant aan mastodonten) en *Eremotherium*, een enorme grondluiaard, gevonden werden. Tot dusver zijn er 49 resten gevonden, waaronder stukken slag tand van meer dan een meter.

De zeldzaamheid van de vondsten en relatief goede bewaring maken dit erg bijzonder. De leeftijd wordt op 10.000-40.000 jaar oud gezet. Daarmee vormen de resten dus een vrij zeldzaam kijkje in de pleistocene megafauna van Costa Rica. Lees meer op sites zoals [Phys.org](#) of [TicoTimes](#).